

Møte for lukkede dører, Stortinget 28. januar 1927

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 28. januar 1927 kl. 17.00.

Præsident: Hambro.

Dagsorden:

*Redegjørelse fra utenriksministeren angående den
utenrikspolitiske situasjon.*

Presidenten: Presidenten vil foreslå at møtet settes for lukkede døre for at stats- og utenriksministeren kan gi en redegjørelse.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at de i reglementets § 54 nevnte funksjonærer ved Stortinget gis adgang til å overvære forhandlingene.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten vil videre foreslå at utenriksråden gis adgang til å overvære forhandlingene.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten vil videre meddele at de i Stortinget akkrediterte pressemenn og chefredaktører nu likeoverfor presidentskapet har undertegnet en erklæring, hvori de forplikter sig og sine aviser til taushet om hvad der passerer i dette møte hvis der gis dem adgang. Overensstemmende med utenriksministerens ønske vil presidenten da foreslå at pressen gis adgang.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten gir derefter ordet til hr. statsministeren.

Statsminister Lykke:¹ Sådan som det har vært gjort i tidligere år vil jeg gjerne også i år få gi Stortinget en redegjørelse for forskjellige saker, som Utenriksdepartementet arbeider med og som det kan være av interesse for Stortinget å bli orientert med allerede nu, selv om enkelte av dem senere vil bli forelagt det i annen og mere utførlig form.

---

¹ Herfra gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

Jeg vil begynne med våre nordiske naboland. Den viktigste sak, som angår dem, er de voldgiftstraktater, som er undertegnet mellom Norge og Danmark, Finnland og Sverige, og som nu venter på Stortingets avgjørelse, som forhåpentlig snart kan komme. Jeg skal derfor idag ikke gå nærmere inn på den sak.

Angående voldgiftstraktater med andre land skal jeg nevne, at forlikstraktaten med Schweiz er trådt i kraft. I henhold til denne traktats bestemmelser skal der nedsettes en fast forliksnevnd til behandling av de tvister, som måtte opstå mellom partene og som ikke har kunnet løses på diplomatisk vei. Nevndens medlemmer vil bli opnevnt i en nær fremtid. I 1924 blev der efter tysk initiativ innledet forhandlinger mellom Norge og Tyskland om avsluttelse av en voldgifts- og forlikskonvensjon, og samme år mottok Utenriksdepartementet fra Uruguays regjering et utkast til traktat om rettslig avgjørelse av tvistemål. Forhandlingene med disse to land er stillet i bero inntil Stortingets avgjørelse angående de skandinaviske voldgiftskonvensjoner foreligger.

I oktober 1926 forespurte den chilenske sendemann underhånden i Utenriksdepartementet om, hvorledes den norske regjering vilde stille sig til et offisielt forslag fra Chiles side om avslutning av en norsk-chilensk forlikskonvensjon overensstemmende med den svensk-chilenske konvensjon av 26. mars 1920. Som svar herpå meddelte departementet underhånden nevnte sendemann, at den norske regjering gjerne vilde slutte en forlikskonvensjon med Chile, men at den vilde se tiden an, føre den tok endelig standpunkt av samme grunn som den jeg tidligere nevnte.

Et annet spørsmål, som behandles mellom oss og de tre nordiske land er den skandinaviske fattigunderstøttelseskonvensjon av 1914 (og 1923). Forholdene har medført at det faller uforholdsmessige økonomiske byrder på Norge og vi har derfor optatt spørsmålet om revisjon av den, således at utgiftsfordelingen kan bli mere rettferdig. Et utkast til ny konvensjon, som er utarbeidet av Socialdepartementet, er sendt de tre land og forhandlinger om dette er i gang med Sverige. Vi venter ennu på svar fra Danmark og Finnland, men vi har sendt våre sendemenn der det utkast, som vi har tilstillet vår minister Wollebæk i Stockholm, og vi går ut fra, at de forhandlinger også vil bli optatt meget snart.

Et spørsmål, som har vakt en viss misstemning mot oss er de norske innførselsforbud for kjøtt og for visse grønnsaker og planter, som er etablert av frykt for overførsel hit til landet av munn- og klovsyken. Der har vært adskillige klager både fra Danmark, Finnland og Sverige over, at disse forbud er for vidtgående og at de håndheves for strengt, men jeg håper at det har lyktes oss å overbevise våre naboland om at det alene er reelle veterinær-politiske motiver, som ligger til grunn for den norske regjeringens holdning.

Man vil erindre, at dette kjøttspørsmål særlig var meget vanskelig med Finnland, og at regjeringen åpnet adgang for visse dele av Finnland til å sende kjøtt hit, men at denne adgang blev meget kortvarig. Forutsetningen var at kjøttet skulde gå i lukkede vogner gjennom Sverige, men av hensyn til smittefaren, da munn- og klovsyken bredte sig nordover, var vi nødt til å stenge flere län nordover. Derved bortfalt muligheten for Finnland av å

eksportere kjøtt hit. Over dette har det vært ført klage, og det forhandles fremdeles angående dette spørsmål.

Hvad dernæst de enkelte land angår, så skal jeg begynne med vår nærmeste nabo Sverige. Det er med stor glede jeg kan si, at vårt forhold til Sverige i alle henseender er utmerket. Jeg skal i den forbindelse nevne en enkelt sak.

I en handelstraktat, som Sverige hadde sluttet med Spania, gikk Sverige bl.a. med på å sette ned tollene på spanske sardiner fra 50 til 25 øre. Denne tollnedsettelse kom ikke de norske sardiner til gode og vi tok da opp forhandlinger med Sverige i anledningen og møtte den største velvilje. Resultatet blev at den svenske Riksdag efter forslag av den svenske regjering nedsatte tollene også på norske sardiner til 25 øre og dette uten at det blev krevet nogen gjengjeld fra norsk side og til tross for at visse svenske næringsinteresser antokes å bli skadet ved denne tollnedsettelse. Dette blev da også fremholdt under sakens behandling i den svenske Riksdag, men det anførtes samtidig, at man satte sånn pris på det gode forhold mellom de to land, at det var et offer verd. Jeg nevner dette uttrykkelig, fordi det er et eksempel på, at et generelt godt politisk forhold med fremmede land kan bli av stor verdi for oss også når det gjelder viktige næringspolitiske interesser. Vi har for tiden også en annen sak til behandling med Sverige. I en nylig sluttet handelstraktat mellom Sverige og Tyskland fastsattes bl.a. en betydelig gjensidig reduksjon av de avgifter, som de to lands handelsreisende skal betale i det annet land. Denne reduksjon kom ikke de norske handelsreisende i Sverige til gode, men vi forhandler nu om saken og har godt håp om at den skal føre til et tilfredsstillende resultat.

Hvad dernest angår forholdet til vårt sydlige naboland Danmark så beklager jeg å måtte si at dette ikke er fullt så godt og jeg er redd for at den tildels tilspissede form hvori diskusjonen om forskjellige spørsmål mellom de to land er ført i den norske og den danske presse ikke har gjort det lettere å komme til en forståelse. Bl.a. har forholdene på Grønland, Vest-Grønland i dette tilfelle, skapt vanskeligheter. Som det vil erindres blev der i februar ifjor fra dansk side meddelt at vannfylling under iakttagelse av de derfor gjeldende bestemmelser inntil videre kunde foregå på et nytt sted nemlig i havnen på syddøstsiden av Ravnstø i Godthåbsdistriktet på Vest-Grønland. Dette vakte straks det blev bekjent tilfredshet blandt de norske Grønlandsfarere, men det viste sig desverre snart at den nye havn var litet skikket for øiemedet. Vi optok da forhandlinger med Danmark; den daværende danske utenriksminister grev Moltke stilte sig meget velvillig og vi blev enig om at vi høsten 1926, når de norske fangstmenn var kommet tilbake, skulde sende en eller et par av dem ned til Kjøbenhavn for å opta en saklig diskusjon om de nevnte forhold. Nettop som dette skulde gjøres, i november måned, kom imidlertid den danske regjeringskrise og i en samtale, som jeg da hadde med den herværende danske sendemann, uttalte han at forholdene da lå ugunstig an i Danmark på grunn av beslutning om nye valg og regjeringskrisen. Han mente derfor at det vilde være mere hensiktsmessig å utsette forhandlingene til over nyttår. Han vilde i så fall under sitt opphold i Danmark ved juletider sette den eventuelle nye utenriksminister inn i saken, således som han hadde gjort overfor grev Moltke.

Jeg har nettop i disse dager fått meddelelse om at også den nye utenriksminister hr. Moltesen stiller sig velvillig og Utenriksdepartementet innhentet uttalelse fra vedkommende fagmyndigheter og interesserte angående forskjellige videre krav som det er av interesse å få imøtekommet vedrørende havner på Vest-Grønland og som det derfor også bør forhandles med Danmark om. Det er meningen at vi skal få sendt en eller 2 mann nedover for å opta en saklig diskusjon om disse ting, idet vi har inntrykk av at man ser litt forskjellig på dette - de fangstmenn som virkelig føler hvor skoen trykker og de danske embedsmenn som har med saken å gjøre - og jeg for min del tror at en sådan diskusjon kan være av det gode og at den kanskje kan hjelpe oss under de videre forhandlinger.

De krav, man vil søke imøtekommet er

1. Åpning av en havn for vannfylling i nærheten av Godthåb.
- Det setter våre fangstmenn meget inn på.
2. At den vannfylling som nu uten særlig tillatelse kan skje også skal omfatte vann til maskinbruk (kjeler og motorer).
3. At norske fartøier tillates å anløpe visse havner for kjøp av maskinbrensel eller - hvis ikke brenselager forefinnes - å få tillatelse til overføring av maskinbrensel fra et skib til et annet i havn.

Disse krav vil da bli fremsatt, efterat vi har hatt den diskusjon, som jeg nevnte, og jeg har det håb, at det skal føre til et godt resultat.

Så har vi den gamle strid om arkivsakene, som har vært meget omtalt. Den hører jo egentlig nu under kirkedepartementets ressort; men jeg skal nevne, at allerede i januar 1925 blev der nedsatt en nevnd bestående av professor Koht som formann, førstearkivar i riksarkivet Chr. Brinchmann og overbibliotekar ved universitetsbiblioteket Munthe med det oppdrag å forberede saken. Den er visst nu ferdig og vil formentlig oversende til Kirkedepartementet sin innstilling, og så snart som saken foreligger ferdig fra departementet, vil de forhandlinger kunne optas.

Jeg skal derefter gå over til Island, hvor vi jo som bekjent har store fiskeriinteresser. Som følge av klager som er fremkommet fra norsk fiskerihold over Islands fiskerilov av 19. juni 1922 blev generalkonsulatet i Reykjavik sist sommer instruert om å søke utvirket tilsagn fra den islandske regjering om:

1. At norske fartøier som driver sildefiske utenfor Island kan regne med å få selge fangst iland også til andre enn sildoljefabrikkene.
2. At fartøiene får adgang til oplegning iland av et rimelig kvantum saltet sild for senere avhentning eller videreforsendelse.
3. At fartøiene under opphold i havn kan foreta det nødvendige til bevaring av fiskeriredskapene.

Den islandske arbeidsminister svarte generalkonsulatet den 21. september s.å. at det ikke er forbudt utenlandske fiskefartøier å selge fangst til islandske statsborgere når omfanget ikke er så stort at det viser at fartøiet har stasjon eller tilhold i islandske havner. Norske fiskere er efter den islandske regjeringens opfatning innrømmet de rettigheter i denne henseende som er forenlig med den islandske fiskerilov og nogen videregående rett til salg iland har regjeringen ikke hjemmel til å innrømme.

Likeledes svarte den islandske regjering at den ikke har hjemmel til å gi de norske fartøier adgang til oplegning iland av saltet sild. Den undtagelse som er gjort fra fiskerilovens bestemmelser herom, og som det norske generalkonsulat i Reykjavik hadde gjort opmerksom på, er foranlediget ved en islenders leie av en rekke britiske fiskefartøier og er gjort ved særskilt lov som samtidig forebygger gjentagelser.

Med hensyn til det 3dje punkt i generalkonsulatets henvendelse svartes at den islandske regjering ikke så sig istand til å gi nogen almindelig tillatelse, men at det kan ventes at regjeringen i enkelte tilfelle vil ta under velvillig overveielse de ansøkninger som innkommer fra norske fiskefartøier om av særlige grunne å få ordnet med redskapene mens fartøiet ligger i havn. Den islandske regjering har i sommer gitt sådan tillatelse til en rekke norske fartøier. Det er opplyst at under dette fiske blev kun 1 norsk fartøi mulktert for overtredelse av den islandske fiskerilov, mens 20 norske fartøier blev ilagt bøter herfor under det foregående års fiske.

Også den islandske lov av 14. mai 1926, hvorved der er åpnet adgang til å monopolisere salg av saltet sild til utførsel, har vært gjenstand for overveielser. Monopoliseringen er ennå ikke gjennomført. Ut fra almindelige folkerettsprinsipper er der ikke adgang til å protestere mot loven, men det kan tenkes at den strider mot vår Islandsavtale av 1924. Det er imidlertid - og det ber jeg, at man legger merke til - den almindelige opfatning blandt interesserte at monopolloven ikke vil skade norske interesser og flere mener endog at den vil være til fordel for oss. Forsåvidt der fra norsk side overhode skal foretas noget overfor Island i anledning av loven vil man derfor innskrenke sig til å ta en almindelig reservasjon av hensyn til våre fiskeriinteresser. Den svenske regjering har latt gjøre en henvendelse i denne anledning i Kjøbenhavn og fått til svar at forsåvidt monopoliseringen besluttes gjennomført i år vil bekjentgjørelse herom skje innen den 15. februar i år.

Den lov om merkning av fiskefartøier som Islands alting vedtok i 1925 har medført vanskeligheter for våre fiskefartøier derved at våre lovbestemmelser herom ikke er tilstrekkelige efter den islandske lov. Legasjonen i Kjøbenhavn blev derfor instruert om gjennom det danske utenriksministerium å henlede den islandske regjeringens opmerksomhet på våre lovbestemmelser og anmode om at disse må bli ansett som fyldestgjørende efter den islandske lov. Der er ennå ikke mottatt noget svar herpå skjønt legasjonen har bragt saken i erindring, men under islandsfisket siste sommer undlot vedkommende islandske myndighet å mulktere en rekke norske fartøier som ankom til islandsk havn uten å være behørig merket efter loven.

Så har vi en gammel sak angående erstatningskrav mot Island for urettmessig opkrevede avgifter i henhold til islandsk lov om innførselsavgift av sildetønner m.v. Med note til den herværende danske legasjon av 28. januar 1924 oversendte Utenriksdepartementet en fortegnelse over de fra vedkommende interesserte innkomne refusjonskrav. Av fortegnelsen fremgikk at samtlige deri angitte krav omfattet tilsammen ca. kr. 395 000,00. Av dette beløp utgjorde ca. kr. 175 500,00 krav vedrørende tønner som har vært utlosset på Island, mens ca. kr. 10 000,00, ca. kr. 4 000,00 og ca. kr. 3 500,00 såes at være betalt henholdsvis i

utførselsavgift, saltavgift og stempelavgift. Det fremgikk videre av fortegnelsen at ca. kr. 173 000,00 var opført som avgift for ikke utlossede tønner.

Gjennem den herværende danske legasjon er på nevnte note meddelt bl.a. følgende svar: "Som nærmere begrundet i Gesandtskapets Promemoria af 9. Januar 1923 er den islandske Regering da den i sin Tid erklærede sig villig til en mindelig Ordning, hvorved Island betalte Halvdelen af de omtvistede Beløb, gaaet ud fra, at de samlede norske Krav androg omkring 80 000,00 Kr., eventuelt omkring 120 000,00 Kr. Når Kravene ifølge det norske Utenrigsdepartements Note af 28. januar f.A. nu er kommet op til helt andre Beløb, beror det paa - som det fremskaffede islandske Materiale udviser - at Kredsen af Erstatningskrav er udvidet langt udover, hvad man tidligere ansaa for omtvistede Beløb. Man henviser saaledes til den i det norske Udenrigsdepartements Note af 2. Juli 1920 indeholdte gentagne Forsikring om, at "vedkommende Fartøjer", bortset fra et enkelt anløb av islandsk havn for å indtage kul eller andre Skibsfor nødenheder, ingen Forbindelse har havt med islandsk Territorium. Ifølge det fremskaffede islandske Materiale falder langt den største Del af de nu erstatningssøgende norske Fartøjer ganske udenfor denne Gruppe, idet de enten har været stationerede paa islandske Havne eller deltager i Fiskeriet ifølge Kontrakter med faste Etablissementer i Land, for nogle store Posters vedkommende er der endda Tale om almindelige Fragtskibe, som har bragt Tønder til Island, eller om Fiskeriekspeditioner for Salterier eller Fabriker i Island tilhørende norske Statsborgere, der ved en lemfeldig Fortolkning af den dagældende Fiskerilovgivning ikke er blevene hindrede i at drive Virksomhed med saadanne Stationer, men som ikke derfor kan gøre Krav paa Toldbegunstigelser fremfor islandske Ejere af tilsvarende Etablissementer. Med Hensyn til de relativt faa Skibe, som ikke kan paavises at falde ind under de forannævnte Grupper, gælder det endda, at det efter Sagens Natur er vanskeligt for de islandske Myndigheder at oplyse disse Skibes Bevægelser og eventuelle Benyttelse af Territoriet som Udgangspunkt for Fiskerier. Derimod har den islandske Regering, som det fremgaar af Bemærkningerne, fundet, at en Del af de klagende Fartøjer har et andet Grundlag for deres Krav i den Omstændighed, at Salt og Tønder paany er udført fra Island og tilbageført til Norge som Salt og tomme Tønder. Under Hensyn hertil og til Ønskeligheden af, at denne Sag ikke skal give Anledning til nogen Forstyrrelse af det gode Forhold til Norge, har den islandske Regering bemyndiget Udenrigsministeriet til at tilbyde en samlet Sum af 60 000,00 islandske Kroner til fuld Afgørelse af samtlige Krav, inclusive de Krav der tillige støttes paa Genudførsel, saaledes at den norske Regering anmodes om at disponere over Beløbet til Imødekommelse af de af Klagerne, som den norske Regering efter de fremskaffede Oplysninger anser værdige dertil. Ved dette Forslag vil den islandske Regering under Hensyn til de af det norske Udenrigsdepartement paapegede Vanskeligheder frafalde sit tidligere stillede Vilkaar, at de for Tøndetold udstedte, men ikke betalte Anvisninger" - som de altså først krevet - "blev inddragne som bidragspligtige ved Ordningen."

Der pågår nu innhentelse av endel opplysninger fra de interesserte i anledning av det islandske svar, men innsamlingen

av disse opplysninger har - vesentlig som følge av vedkommende interessertes hyppige fravær fra Norge - vært meget vanskelig.

Jeg kan jo si at det ikke har møtt ubetinget tilfredshet, at vi har gått med på dette arrangement. Men jeg for min del fant at vi måtte få en slutt på det, og 60 000 kroner var dog noget. Kravene var tildels nokså tvilsomme, og jeg tror at vi stort sett må være fornøid med den ordning som derved kommer i stand. Verre er det sannelig å fordele beløpet.

I forhold til Finnland har der vært enkelte friksjonspunkter. Allerede i 1921 blev der gjennom legasjonen i Helsingfors rettet henvendelse til det finske utenriksministerium om avsluttelse av en handels- og sjøfartstraktat mellom Norge og Finland. Da det fra finsk side i 1922 blev anført at avsluttelsen av en kombinert handels- og sjøfartsavtale vilde foranledige vidtløftige forarbeider, optok den norske regjering spørsmålet om avsluttelse av en særskilt sjøfartsavtale, men først så sent som i september 1926 har det lykket oss etter mange vanskeligheter å få sjøfartsavtalen i orden; den trådte i kraft 20. september 1926. Den har en ganske stor betydning for oss, da vi har ganske livlig skibsfart på Finland, og vi betalte høiere takster enn de øvrige nasjoner inntil denne avtale kom i stand.

Det har vært meningen nu å søke gjenoptatt forhandlinger om en handelstraktat med Finland, men utsiktene for en snarlig ordning av dette spørsmål synes dessverre ikke gode.

Vi forhandler forøvrig med Finland også om nogen spørsmål av mindre betydning, således om optrekning av grensen for de to lands sjøterritorium utenfor Jakobselven og om avsluttelse av en avtale om gjensidig ulykkesforsikring av arbeidere, og dessuten kjøttimportspørsmålet, som jeg nevnte for litt siden.

Dette spørsmål med hensyn til grensen utenfor Jakobselven er et spørsmål som er blitt satt nokså meget på spissen. Da vår grensekommisjon arbeidet sammen med finnene, så blev man praktisk talt enig om grensen undtagen for et par steders vedkommende, - det var ved Pasvikelven og ved Jakobselvens munding. Der stod i grunnen påstand mot påstand, men i den konvensjon som er avsluttet har vi bundet finnene, så de er nødt til å finne sig i at grensen regnes fra lavvandspunktet, og det er det vi fastholder. Når vi har holdt så sterkt på dette, og når også finnene på sin side har holdt så sterkt på sitt - hvad naturligvis ingen av oss har sagt - så er det fordi der ved utløpet av Jakobselven foregår et agnfiske, et såkalt silfiske, og det foregår nettop på det omtvistede punkt, så man kan risikere å få ubehageligheter, hvis man skulde komme til å måtte gå over på den finske side av grensen.

Jeg vil for min del si med hensyn til disse spørsmål med Finland, at det som vi må legge vekt på er jo å få en handelstraktat med Finland. Der er det besynderlige forhold at Sverige heller ikke har nogen handelstraktat med Finland. Vi er nu ikke mestbegunstiget, og vår tolltariff er som bekjent svært uelastisk, slik at den - hvad jeg også skal komme inn på når jeg kommer til Polen - gir praktisk talt alle mestbegunstigelse, hvis vi da ikke er i tollkrig med vedkommende land. Det er først når vi kommer i en sådan situasjon at vi mener vi må føre tollkrig mot et land, at vi benytter tolltariffens adgang til å fordoble, tredoble og inntil femdoble satsene. Men denne adgang har jo som bekjent meget sjelden vært benyttet.

Med hensyn til forholdet til de Socialistiske Sovjetrepublikkers forbund er der litet nytt å fortelle. Hvad angår traktatspørsmålet så blev ratifikasjonsdokumentene angående handels- og sjøfartsavtalen mellem Norge og Sovjetforbundet av 15. desember 1925 utvekslet i Oslo den 3. mars 1926, og traktaten er trådt ikraft fra samme dag. Ifølge traktaten skal der inngåes særavtaler angående endel spørsmål som ikke har funnet en endelig løsning i traktaten. I henhold hertil blev der den 9. april f.å. i Oslo undertegnet en deklarasjon om gjensidig anerkjennelse av norske og russiske skibsmålebrev. De øvrige påtenkte særavtaler er gjenstand for behandling i fagdepartementene.

Så har vi et spørsmål som særlig i den siste tid er dukket op, og det er spørsmålet om eksportkreditt. Handelsråden ved legasjonen i Moskva har reist spørsmål om hvorvidt ikke den norske stat bør yde garanti ved kredittsalg av varer til Sovjetforbundet. Utenriksdepartementet innhenter i den anledning endel nærmere opplysninger om hvorledes og på hvilke betingelser endel andre stater yder garanti ved salg av varer til forbundet. De innkomne opplysninger er tilstillet vedkommende fagdepartement (Handelsdepartementet).

Dette spørsmål om garanti for kreditt til Russland har vært drøftet i regjeringen flere ganger, og jeg kan med en gang si at der i regjeringen er meget liten stemning for det. Der har vært rettet en henvendelse til oss, undertegnet av en hel del av de større industrier i Norge, om at staten skulde garantere kreditt for varer inntil et visst beløp til Russland. Kreditt-tiden varierer fra 3 til 12 måneder for de forskjellige artikler. Man vet jo at der er land som har gitt sådan garanti, og det sies at det skal ha medført en ganske livlig handelsvirksomhet med Russland. På den annen side har jeg også hørt si, at selve garantien i og for sig ikke har spillet nogen særlig rolle. Som sagt, innen regjeringen er der liten sympati for tanken, men den vil når den er utredet av Handelsdepartementet, bli forelagt Stortinget og da i tilfelle i form av en meddelelse, så at Stortinget kan ta stilling til den. Jeg vil i parentes bemerke, at jeg for min del til en begynnelse interesserte mig nokså meget for dette spørsmål, idet jeg trodde at det særlig for et par av våre industrier nettop på dette tidspunkt vilde være av stor interesse. Men man må jo da ha en viss garanti for, at man virkelig får solgt endel, får endel kontrakter og det er den garanti som forekommer mig nu ikke er helt sikker.

Så er det det tredje punkt, det er våre fordringer på Russland. Som man vil erindre, blev det ved deklarasjon av 15. februar 1924 truffet følgende avtale:

"Den kgl. norske regjering og de Socialistiske sovjetrepublikkers forbunds regjering erklærer at de oprettholder overfor hinannen sine egne og sine undersåtters og selskapers krav, både med hensyn til eiendom og rettigheter, og med hensyn til forpliktelser, som påhviler de to parters nuværende eller tidligere regjeringer. Hverken Den kgl. norske regjering eller de Socialistiske sovjetrepublikkers forbunds regjering gir avkall på nogen av deres krav som berører betaling av erstatning eller tilbakelevering av eiendom, idet det er forutsatt, at disse krav under fullstendig like vilkår skal innrømmes en behandling som er minst like så

gunstig som den, der blir innrømmet krav fra en tredje stat eller dens undersåtter."

Da ingen tredje stat hittil har oppnådd nogen ordning av sine krav på sovjetforbundet er den mestbegunstigelse som blev innrømmet Norge ved deklarasjonen ennå ikke blitt effektiv. Imidlertid søker Utenriksdepartementet å holde sig underrettet om de forhandlinger som forbundet fører med andre stater angående disses krav. Legasjonen i Moskva er likeledes instruert om å holde sig underrettet om saken og meddele departementet når en gunstig anledning til å fremme kravene helt eller delvis skulde foreligge.

Jeg skal dernæst gå over til å nevne det spørsmål som har vært oppe om Jan Mayen. Av hensyn til sin der på øen oprettede trådløse stasjons virksomhet har det Norske meteorologiske institutt ifjor vinter utvidet sin derværende okkupasjon til å omfatte hele øen. Utenriksdepartementet instruerte efter å være blitt bekjent hermed de forskjellige norske legasjoner om å meddele de respektive fremmede regjeringer at det Norske meteorologiske institutt hadde utvidet med henblikk på permanent okkupasjon sin tidligere okkupasjon således at instituttets annekasjon nu omfatter hele øen Jan Mayen. Det belgiske, det britiske, det franske, det tyske, det spanske og det svenske utenriksministerium har erkjent mottagelsen av meddelelsen. Det russiske utenriksministerium har erkjent mottagelsen og meddelt at spørsmålet vil bli studert av sovjetregjeringen. Det nederlandske utenriksministerium har erkjent mottagelsen og henvist til sin note av 18. mai 1922 hvori der bl.a. står: "Jeg formoder at det er overflødig å konstatere at efter min mening er hr. Ekerolds (hr. Ekerold foretok den første okkupasjon for instituttet) meddelelse ikke av sådan natur at den er til skade for øens internasjonale stilling som terra nullius." Det danske utenriksministerium har i skrivelse av 7. juni 1926 under henvisning til den danske regjeringens tidligere skrivelser meddelt at utenriksministeriet har forelagt den i den norske legasjons note inneholdte meddelelse for vedkommende danske myndigheter såvelsom for den islandske regjering og at utenriksministeriet vil komme tilbake dertil såsnart den begjærte uttalelse fra disse myndigheter og fra den islandske regjering foreligger.

Spørsmålet om hvorvidt den norske regjering formelt skal ta Jan Mayen i besittelse har vært optatt og det er min hensikt i den nærmeste fremtid å drøfte dette spørsmål nærmere med konstitusjons- og utenrikskomiteen.

Jeg kommer så til Polen. Hvad dette land angår så er den sak som har den største interesse den handels- og sjøfartstraktat, som blev undertegnet i Warszawa den 29. desember sistleden. Det har været forbundet med store vanskeligheter å få avsluttet denne traktat. Jeg kommer litt inn på denne traktat, fordi den har vært gjort til gjenstand for adskillig kritikk, idet det er enkelte som mener, at man ikke skulde ha undertegnet traktaten i dens nuværende form, og jeg vil derfor gjerne komme litt inn på selve saken. Spørsmålet om å søke istandbragt en mestbegunstigelsesavtale med Polen blev tatt op av Utenriksdepartementet allerede i 1921. Efterat Handelsdepartementet hadde erklært sig enig i, at det vilde være ønskelig å få en sådan ordning med Polen, blev der høsten samme år innledet forhandlinger med de polske myndigheter gjennom legasjonen i Warszawa.

Det var oprinnelig hensikten ved noteveksling å avslutte en midlertidig avtale basert på mestbegunstigelse, men der blev fra polsk side fremlagt utkast til en utførlig traktat som har krevet lang og inngående behandling av fagmyndighetene. I begynnelsen av året 1925 var den polske regjering villig til å undertegne en handels- og sjøfartstraktat med Norge og Utenriksdepartementet som var enig i det foreliggende traktatutkast foranlediget utferdiget en kgl. res. av 20. februar 1925, hvorved vår chargé d'affaires i Warszawa blev bemyndiget til å undertegne traktaten med tilhørende slutningsprotokoll. Imidlertid krevet vedkommende fagdepartement - i dette tilfelle handelsdepartementet - bestemt inntatt i traktatens slutningsprotokoll en bestemmelse om at "norske sardiner" i Polen skulde tollbehandles på samme måte som sardiner fra andre land, og da dette krav blev møtt med et bestemt krav fra polsk side om kompensasjon blev undertegningen utsatt. Polen krevet som kompensasjon først nedsettelse av den norske tollsats for smøreoljer og senere, da dette ikke lot sig gjøre, at Norge årlig skulde kjøpe et større parti polsk rug. Forhandlinger om kjøp av et sådant rugparti blev ført i Warszawa i dagene 5.-11. november 1925. Fra norsk side møtte den norske chargé d'affaires Terje Knudtson, provianteringsdirektør. Pedersen og ekspedisjonschef i Handelsdepartementet Sigurd Johannessen. Fra polsk side møtte endel representanter for den polske administrasjon. Grunnlaget for disse forhandlinger var at Norge skulde kjøpe 50 000 tons polsk rug. Det viste sig imidlertid meget snart at polakkene ikke ønsket å selge mere enn 40 000 tons. Resultatet av forhandlingene fremgår av en i Warszawa undertegnet "forhandlingsprotokoll". Nogen endelig overenskomst blev ikke avsluttet, idet forhandlerne forbeholdt sine regjeringer adgang til å treffe den endelige bestemmelse. Av nevnte forhandlingsprotokoll fremgår at forhandlerne var blitt enige om følgende:

Polens krav innskrenket sig til at det norske provianteringsdirektorat skulde kjøpe 40 000 tons rug i Polen. Til gjengjeld herfor skulde Norge få opfylt følgende krav:

1. Den polske tollsats for "vårsild" eller "slosild" skulde nedsettes med 60 pct.
2. Den polske tollsats for "kippers" skulde nedsettes med 66 $\frac{2}{3}$ pct.
3. Norske sardiner skulde i Polen nyte samme tollbehandling og andre importlettelser som hermetisk nedlagte sardiner fra hvilket som helst tredje land.
4. Norgesalpeter skulde nyte samme tollbehandling og importlettelser som Chilesalpeter.
5. Polen skulde innrømme Norge en midlertidig innførselskontingent stor 16 000 tons for sild. Herom skulde der avgis en note.
6. Polen skulde innrømme Norge en eventuell innførselskontingent stor 3 000 tons for kippers. Herom skulde avgis en "fortrolig" note, gående ut på at den polske regjering var "opmerksom" på at en sådan kontingent ønskes.
7. Polen skulde innrømme Norge en fast innførselskontingent stor 1 500 tons for sardiner. Herom skulde også avgis en note.

8. Den polske regjering skulde i en "hemmelig" note erklære, at tollen for kippers ikke vilde bli forhøiet sålenge traktaten var i kraft.
9. Den polske regjering skulde avgi en note om at tollen for sild, kippers og sardiner sålenge traktaten er i kraft ikke skulde forhøiet ad administrativ vei.

Dette var altså det forhandlingsgrunnlag som disse herrer var blitt enige om, men som altså ikke blev vedtatt av den polske regjering, men forhandlerne hadde gått med på å fremsette det for sin regjering. Man vil videre erindre, at da de herrer provianteringsdirektøren og ekspedisjonschef Johannessen kom hjem fra Polen, hadde man noen presseintervjuer hvori de uttalte sig gunstig om forhandlingenes gang og disse intervjuer blev senere benyttet

- tror jeg - mot oss. Det skal jeg forresten ikke komme inn på, da det ihvertfald ikke har hatt avgjørende betydning.

Da det kom til stykket viste det sig imidlertid, at Polen ikke kunde skaffe provianteringsdirektøren mere enn 2 500 tons rug. Situasjonen utviklet sig derhen at provianteringsdirektøren likeoverfor de polske forhandlere avgav følgende erklæring:

"Jeg ønsker å fastslå at det har vært umulig å få kjøpt her 40 000 à 50 000 tons rug som jeg efter den polske regjerings anmodning er kommet til Warszawa for å kjøpe. Hittil har det kun lykket mig å få kjøpt 2 500 tons rug. (av Landbrukskooperativen).--- Jeg tilføier, at jeg, om det ønskes er villig til straks å kjøpe hele det omhandlede kvantum."

Da den polske regjering tok standpunkt til det resultat som forhandlerne var kommet til, uttalte den straks at kornkjøpet ingen interesse hadde for den og den i Warszawa drøftede ordning bortfalt derfor. Herom har utenriksdepartementet den 13. april f.å. mottatt et P.M. fra den herværende polske legasjon, hvor man først nevner kornsalget og bekrefter at det ikke lenger hadde nogen interesse, da de hadde solgt sitt korn allikevel og til bedre priser enn de kunde få hos oss. De hadde også på grunn av sin organisasjon vanskelig for å samle et så stort parti korn.

Så heter det videre i dette P.M.:

"Et annet viktig hensyn, som er til hinder for at traktaten gjennomføres i sin nuværende redaksjon, er at det er tvilsomt om den kan bli bifalt av det polske parlament i denne form, idet de nu rådende økonomiske forhold ikke berettiger de 4 tollnedsettelse i Norges interesse, idet det må tas i betraktning at mestbegunstigelsesbestemmelsen ikke vilde medføre nogensomhelst virkelig tollnedsettelse for Polen. Polen vilde derfor innrømme Norge de nevnte tollnedsettelse uten å opnå nogen tilsvarende fordel.

Av det foran anførte fremgår at den eneste mulighet for nu å få traktaten i stand vil være å undertegne den på grunnlag av mestbegunstigelsesprinsippet, idet Norgesalpeter innrømmes samme tollbehandling som Chilesalpeter. Man vilde på den måte sette ut av betraktning spørsmålet om korneksporten og tollnedsettelsene for sild, norske sardiner og kippers.

Herav følger at den mest praktiske løsning vilde være å avslutte en avtale på grunnlag av mestbegunstigelsesprinsippet,

hvorhos man forsøkte å opná av den norske regjering nogen tollnedsettelse for produkter som kunde interessere Polen, hvad der vilde gi en mulighet for å oprettholde de av Norge ønskede innrømmelser for sild og andre fiskeriprodukter, idet man opgav spørsmålet om kornkjøp."

Efter å ha mottatt dette offisielle polske svar måtte man fra norsk side opgi tanken på å opná alle de fordeler som man hadde håpet på og fortsette forhandlingene på grunnlag av avsluttelse av en almindelig mestbegunstigelsestraktat. Efter at enighet var opnådd med Polen om en sådan traktat, hvis tekst på forhånd var godtatt av samtlige fagdepartementer, blev den undertegnet i Warszawa den 22. desember f.år. Den er efter sitt innhold en utpreget mestbegunstigelsestraktat. Traktaten innrømmer eksempelvis mestbegunstigelse med hensyn til utøvelse av handels- og industrivirksomhet i det annet land, borgeres og selskapers rettsstilling der og videre forsåvidt angår skatter, tollsatser og indre avgifter. For skibsfarten er der også opnådd nasjonal behandling. Den største betydning vil traktaten få derved at forskjellige norske varer på grunn av mestbegunstigelsen får lavere tollsatser i Polen enn de nu har.

Til traktaten er dessuten knyttet en slutningsprotokoll som bl.a. inneholder den viktige bestemmelse at "Norgesalpeter" i Polen skal nyde den samme tollbehandling og andre innførselslettelser som Chilesalpeter. Disse innrømmelser er opnådd uten motydelse fra norsk side. Derimot inneholder traktaten som nevnt ingen bestemmelser om nedsettelse av de polske tollsatser for saltsild, kippers og norske sardiner. Det bør imidlertid bemerkes at Norge på ingen måte har fraskrevet sig adgang til nårsomhelst å kreve de polske tollsatser for nevnte fiskeprodukter nedsatt, idet intet er foregrepet i så henseende. Det er også av betydning å fremheve at den polske regjering prinsipielt er villig til å gi tollnedsettelse for sild, kippers og sardiner, men den krever motydelser fra norsk side. Forhandlingene med Polen om tollnedsettelse for norske sardiner, sild og kippers vil bli fortsatt med all mulig energi, idet bestrebelsene fra norsk side først og fremst vil måtte gå ut på å finne passende kompensasjonsobjekter.

Den innrømmelse som er tilstått "Norgesalpeter" i Polen og som er av den største betydning for Norsk Hydro-Elektrisk kvælstofaksjeselskab, trer imidlertid først i kraft samtidig med traktaten, d.v.s. 30 dager efter utvekslingen av det norske og det polske ratifikasjonsdokument. Ved et midlertidig polsk dekret er Norgesalpeter allerede fra 29. desember f.å. for 3 måneder tilstått tollfrihet i Polen, men da vi ikke har nogen visshet for at dekretet eventuelt vil bli forlenget, er det ønskelig at utvekslingen av ratifikasjonsdokumentene finner sted snarest mulig og utenriksdepartementet vil derfor søke å foranledige at ratifikasjon fra norsk side kan bli foretatt snarest.

Som man ser er resultatet beklagelig forsåvidt som vi ikke har fått disse tre artikler med. Men hvis man resonnerer som så, at det vilde ha vært heldigere slett ikke å ha tatt nogen traktat nu, så tror jeg man tar feil, idet jeg mener, at det er riktig, at man nu får traktaten med mestbegunstigelsesklausul i orden, og så kan man da innskrenke sig til å forhandle om andre spesielle punkter etterpå. For det er

soleklart, at det blir mindre opofrelser, når det kun gjelder et eller to punkter, enn om vi påny skal opta hele traktaten til behandling. Saken har vakt megen sterk kritikk, særlig fra hermetikfabrikantenes side og der vil imorgen bli avholdt et møte mellom representanter for

hermetikfabrikantenes forening, handelsministeren og mig om saken; jeg håber det skal lykkes å overbevise fabrikantene om, at deres interesser så langt fra er opgitt, at vi tvertom mener å kunne fortsette å arbeide i deres interesse med større letthet nu enn vi hadde kunnet, om vi fremdeles skulde ha holdt traktaten foran oss som forhandlingsobjekt.

Vi forhandler også om en handels- og sjøfartstraktat med Grekenland, som har en viss interesse for oss, særlig for skibsfartens vedkommende.

Handels- og sjøfartstraktaten mellom Norge og Grekenland av 25./27. oktober 1852, endret ved deklarasjon av 18. februar/ 2. mars 1893, blev opsagt fra gresk side, men har flere ganger vært forlenget. Den siste forlengelse gjaldt til 16. september 1926, fra hvilket tidspunkt den greske regjering kun vilde tilstå minimumstariff og kun til 31. desember 1926. Forhandlingene har så pågått mellom Norge og Grekenland om en ny handels- og sjøfartskonvensjon og den norske regjering foreslog for den greske regjering mestbegunstiget behandling for handel og skibsfart i påvente av ny konvensjon. Den greske regjering svarte at den beklaget ikke å kunne tilstå mestbegunstiget tariffbehandling men at regjeringen ikke destomindre selv efter 1. januar d.år ved administrativ foranstaltning vilde la norske produkter nyde godt av minimumstariffen i forventning om snarlig undertegning av en konvensjon. Et gresk konvensjonsforslag er så blitt oversendt oss i disse dage, men da dette bygger på traktatfestelse av en rekke norske tollsatser, er det neppe skikket som grunnlag for de videre forhandlinger. Forhandlingene har forøvrig vært ganske vanskelige, da vi ikke har hatt nogen representant i Grekenland og de har derfor måttet føres mellom vår sendemann i Berlin og den greske sendemann der (som er akkreditert også hos oss). Vi akter imidlertid nu å akkreditere vår sendemann i Rom også i Athen og da la ham reise dit bort for å føre forhandlingene og søke saken påskyndet. Visse norske eksportvarer - særlig calcium-karbid - lider nemlig adskillig ved den nuværende tilstand.

Med Siam har vi også avsluttet en handels- og sjøfartsavtale. Det er en ren mestbegunstigelsesavtale og har forsåvidt ikke nogen særlig interesse. Samtidig med avsluttelsen av denne avtale har vi - likesom de fleste andre land - renonsert på våre eksterriotoriale rettigheter i Siam.

Med Chile pågår også forhandlinger om en handels- og sjøfartstraktat, vesentlig bygget på mestbegunstigelse, men vi har opnådd at i et nu foreliggende traktatutkast er inntatt visse bestemmelser til gunst for norske eksportartikler, særlig sardiner og cement; norske sardiner (brisling og sill) blir helt likestillet med franske og får et tollnedslag fra kr. 1,20 til 0,30 piaster.

Så kommer vi til forhandlingene med vinlandene, d.v.s. med Frankrike og Spania om visse endringer i de gjeldende traktater i anledning av det fremsatte forslag om ophevelse av brennevinsforbudet. Foruten visse endringer i traktatenes tekst som er ønskelige for å styrke monopolets stilling ønsker vi å få

traktatens nuværende bestemmelser om brennevin fjernet. Forutsetningen er at import og omsetning av brennevin skal anerkjennes som et helt statsmonopol og at kontingenten faller bort, og videre å få ophevet den nu bestående bestemmelse om at vin skal være likestillet med bokkøll med hensyn til salg o.s.v. Det har vært antydnet fra fransk side et krav om å få nedsatt tollsatsene i Norge for almindelig vin på flasker og for de billigere musserende vine. En mindre sådan tollnedsettelse vil spille liten rolle i fiskal henseende og vil derfor kanskje kunne bli et passende bytteobjekt under forhandlingene.

Frankrike møtte straks med nokså vidtgående krav, men det har lykkes minister Wedel å få bragt forhandlingene der i en for oss forholdsvis gunstig retning. Hans medforhandler konsul Halvorsen er i disse dager i Oslo, det vil si, han reiste til Bergen igår aftes, men han har vært her et par dager. Noget helt tilfredsstillende resultat er man ikke kommet til, men det later til at man har fått meget bort av de særlige franske krav. Og især tror jeg der er god utsikt til at vi får bort det, som har stått i tidligere traktater av restriksjoner på vår indre lovgivning vedkommende brennevin. Der synes jeg vi skal utkjempe kampen på den indre front uten hensyn til andre land, og det er mitt håp at vi skal få det ut av traktaten. Men dessverre, der står igjen å forhandle med Spania, og der kan jeg ikke si annet enn at jeg er mere engstelig enn jeg er likeoverfor Frankrike. Selve brennevinsforbudets ophevelse har ingen interesse hverken for Spania eller Portugal; tvertimot, de anser det kanskje for å være mot deres interesser. Men vi må ha visse forandringer i den spanske traktat nettop som følge av mestbegunstigelsesklausulen, og vi tenker å opta forhandlinger der i den aller nærmeste fremtid. Vi har drøftet dette i regjeringen, og vi har ønsket at minister Wedel skulde reise derned. Generalkonsul Bøgh i Antwerpen som blev chargé d'affaires i Madrid fra 1. april iår, er jo ny i disse traktatsspørsmål. Han er en ualmindelig dyktig mann, men han står, om ikke fremmed, så dog ny i disse traktatsspørsmål. Og de er så kompliserte og vanskelige, at kun de, som er fullt inne i dem, kan med noget godt resultat forhandle om dem. Vi har derfor tenkt - selvfølgelig under forutsetning av at vår chargé d'affaires Bøgh er enig i det, og det går jeg ut fra at han er - å anmode minister Wedel og generalkonsul Halvorsen om å reise ned til Madrid i den nærmeste fremtid for å opta forhandlinger med Spania. Minister Wedel har liten lyst på dette, som rimelig kan være; men jeg håper han bøier sig for vårt ønske, og det har jeg ingen tvil om; for han har jo alltid vist sig som en overmåte lojal mann. Der foreligger altså med hensyn til traktaten ikke noget resultat. Det er ikke noget jeg kan meddele Stortinget annet enn dette, at utsikten med Frankrike er forholdsvis god. Helt frigjort fra alt kan vi dessverre ikke bli, der er jo mange forhold som spiller inn der, som jeg senere kan redegjøre for, når traktaten kommer op her i Stortinget. Men jeg for min del må si, at jeg ser nokså lyst på forhandlingene dernede.

Vi fører også for tiden viktige traktatforhandlinger med De forenede stater. Vi mottok høsten 1925 utkast til en ny vennskaps-, handels- og konsulartraktat med De forenede stater, til avløsning av den nuværende traktat, for hvis vedkommende enkelte bestemmelser vedrørende skibsfarten er trådt ut av kraft efter opsigelse fra De forenede stater. I likhet med den traktat som

Amerika efter krigen sluttet med Tyskland, inneholder utkastet en bestemmelse som åpner adgang for Amerika til å diskriminere mot norsk skibsfart. Bestemmelsen blev i den amerikansk-tyske traktat inntatt efter uttrykkelig anmodning av det amerikanske senat, som stillet dette som en betingelse for ratifisering av traktaten. Legasjonen i Washington har gått ut fra at der ikke er nogen risiko for at der i De forenede stater skulde bli utferdiget diskriminerende lovgivning på dette område, og at der i ethvert tilfelle ikke vilde være nogen utsikt til å få heromhandlede bestemmelse fjernet fra det norske utkast, men både på grunn av sakens reelle og prinsipielle betydning vil Norge imidlertid lengst mulig måtte vegre sig ved å gå med på en traktat som inneholder en bestemmelse av denne art, og utenriksdepartementet kommer derfor, forinnan det går til forhandlinger med De forenede stater angående traktatutkastets enkelte punkter, til å meddele den amerikanske regjering at det finner den nevnte bestemmelse om skibsfarten uantagelig. Det er handelsdepartementet, som har gjort opmerksom på dette, og de to departementer er ganske enige herom. Departementet har bragt i erfaring, at også Sverige, som er blitt forelagt et lignende traktatutkast, akter å protestere mot denne bestemmelse.

Så har vi en annen sak, som vi forhandler med Amerika om. Det er den berømte Hannevigsak. Det er en sak, som har hvilt i Utenriksdepartementet i mange år. Der har vært stadige forhandlinger om den, og jeg hadde ikke vært lenge i mitt embede, før jeg kom i kontakt med den. Dokumentene hopet sig op, og vi måtte ta stilling til spørsmålet, om vi i det hele tatt skulde ta oss av saken, eller om vi skulde la den falle. Da så i sommer vår sendemann i Rio, Gade, var hjemme og han med sitt fortrolige kjennskap til amerikanske skikker og amerikansk tenkesett hadde et mere optimistisk syn på denne sak, enn jeg for min del hadde, blev vi i regjeringen enige om, at vi skulde nedsette et lite utvalg for å se på den sak, og vi nedsatte et utvalg bestående av Gade og byråchef Morgenstjerne. Byråchef Morgenstjerne var den, som hadde arbeidet med saken fra første stund av, og derfor kjente den sak bedre enn nogen i departementet. Disse to skulde gjennomgå samtlige sakens dokumenter og avgi en betenkning. De hadde konferanser med Hannevig selv, og de hadde konferanser med Frølich Hansen, som hadde vært disponent ved Pusey Jones i Amerika, og kjente disse saker godt i det hele tatt. De søkte den hjelp, de mente å trenge, og de avgav så den 19. oktober en betenkning, hvor de fremholdt de betydelige vanskeligheter, som vilde være forbundet med en gjenoptagelse av saken ad diplomatisk vei; men de tilrådet allikevel regjeringen å anta sig saken, forsåvidt angår en del av kravene. Regjeringen har vært fullt opmerksom på alle de momenter, som stiller sig hindrende i veien for opnåelse av nogen billighetserstatning i denne sak; men man har allikevel funnet å burde opta saken, idet den eneste måte, hvorpå saken i det hele tatt kunde gjenoptas, var ad diplomatisk vei, og tidspunktet var nu det rette, da de rettssaker, som angår Pusey Jones' og Hannevigs konkursboer derover, nu var endelig avsluttet. Der var falt en avgjørelse i forholdet der, så vi forsåvidt stod friere nu og kunde gripe inn, hvor det gjaldt å fremme Hannevigs personlige krav. Hannevig har jo både i Norge og i Amerika adskillige kreditorer, og der knytter sig ganske store interesser til Hannevigs krav. For Hannevig personlig kunde det jo kanskje

sies, at saken ikke hadde så stor betydning, fordi beløpet jo måtte gå til hans kreditorer, og han har undertegnet en erklæring - det gjorde han straks - om, at forsåvidt der opnåes noget, skal beløpet gå inn til Oslo skifterett til fordeling mellom hans amerikanske og norske kreditorer. Under dette hadde vi naturligvis stadig konferanser med vår sendemann i Washington, minister Bryn. Bryn hadde jo vært i touch med Hannevigsaken gjentagne ganger, og han inntok overfor den sak det standpunkt, at den måtte man ikke ta sig av. Han mente ikke å kunne anerkjenne, at Hannevig hadde noget krav. Han mente, at de krav var forspilt, og at det ikke vilde være riktig av oss å ta saken op og forsøke å opnå noget for Hannevig. Dette fremholdt han i forskjellige gjentatte telegrammer og brev overfor regjeringen. Der stod altså forsåvidt mening mot mening. På min direkte provokasjon uttalte sendemann Gade, at han var ganske viss på, at amerikanerne var en så rettferdig nasjon, at de aldri i verden vilde nekte å gå med på å drøfte dette krav. Byråchef Morgenstjerne var noget mere reservert; men han sluttet sig også til Gade i den betenkning, som jeg har nevnt. Vi forela spørsmålet for Justisdepartementet, som frarådet, at man tok sig av saken. Imidlertid fant vi å ville innhente en betenkning i saken fra advokat Bredal. Advokat Bredal har nemlig fra sin behandling av de norske shippingkrav, som tidligere var reist, et kjennskap også til Hannevigs affærer som få andre. Han fikk alle sakens dokumenter også telegrammer og øvrige dokumenter fra Bryn, og han fikk

justisdepartementets betenkning. Han tilrådet at vi gjorde et forsøk på å opnå en billighetsgodtgjørelse for Hannevig. Han delte ikke Gades optimistiske syn på saken og de beløp Gade mente kunne opnås. Men Gade støttet sig jo der meget til den tidligere amerikanske utenriksminister Hughes, som i sin tid hadde avgitt en erklæring til fordel for Hannevig. Denne erklæring støttet Gade sig meget til. Bredal mente i ethvert fall at en billighetsgodtgjørelse måtte man kunne forsøke å opnå. Han tilrådet oss å gjøre et forsøk. Vi gjorde meget for å bevege Bryn til å ta denne sak på den måte som jeg ønsket, nemlig at Bryn skulde forholde sig forholdsvis passiv. Han skulde innskrenke sig til å introdusere Gade, hvis han kom derover, men forøvrig ikke ha noget med saken å gjøre. Han skulde da bare tre tilside. Han hadde god anledning til det. Han var nylig da blitt akkreditert også i Mexico, så han kunde reise til Mexico i den tid Gade var der, og legasjonsråd Lundh kunde overta Washington. Vi gav ham alle mulige chanser, men da det tilslutt endte med at vi mente å måtte gi ham en ordre om å stille sig til tjeneste og introdusere Gade og vise overfor Gade et sinnelag som kunde tjene til at saken blev fremmet på beste måte, og han svarte tilbake et bestemt nei - "hverken jeg eller legasjonen så lenge jeg er dens chef vil stå til tjeneste" - hadde regjeringen intet annet valg enn å be ham gå i disponibilitet. Vi overlot da legasjonens bestyrelse til legasjonsråd Lundh som nu er fungerende chargé d'affaires, og Bryn vil formodentlig i nærmeste fremtid reise tilbake til Norge. Han bad om å få bli i Amerika en stund, da hans sønn var syk. Det sa vi ikke nei til. Regjeringen har strukket sig meget langt, idet vi, skjønt vi kanskje risikerer å få statsrevisjonen over oss, er gått med på å utbetale ham foruten den grunnlønn som han efter instruksen har krav på helt ut, også bostedstillegg både for desember og januar måned, og vi har i det hele tatt behandlet

minister Bryn som en veltjent tjenestemann bør behandles. Men jeg må si at intet i denne sak har skuffet mig mer enn å se at minister Bryn ikke kunne forstå at selv om hans opfatning - som han hadde full rett til å hevde - var anderledes enn den norske regjeringens her, så hadde han jo selvfølgelig ingen som helst rett til å forhindre at der blev gjort et forsøk.

Vi har en annen sak med Amerika, som jeg vil nevne, fordi jeg kommer sannsynligvis til å søke utenrikskomiteen i den anledning, idet det er en av de saker som tilspisser sig. Det er en sak som populært kalles i regjeringen og departementene for "Jones-saken". Det var et skotøifirma i New Hampshire som solgte et stort parti skotøi under den florisante tid her til en outsider i Oslo, en som visstnok ikke ellers var i den branche. Mannen kjøpte et stort parti og stillet bankgaranti for sin kontrakt med dette firma i Romsdalske veksell- og landmandsbank for hele beløpet. Så gikk - jeg vil ikke si at det var grunnen, det er vel stygt av mig å si det - men prisene gikk i ethvert fall ikke i kjøperens gunst. Partiene begynte så å komme. Om et av dem, som var solgt til en fabrikk i Stockholm, opstod der krangel på grunn av kvaliteten, og der blev ved skjønn fastsatt en mindre verdi av 10 pst. på det. Kjøperen telegraferte da og annullerte resten. Hvorvidt han hadde rett til det eller ikke, det er det der strides om. Så blev der sak av dette.

Ved Kristiania handelsretts dom i 1923 blev nevnte bank i Molde dømt til å betale George R. Jones & Co., New Hampshire, U.S.A. et beløp på ca. dollar 90 000,00 med renter. Banken betalte for de første tre skopartier som blev skibet, men nektet å betale for resten, under påberopelse av at selgerne ikke hadde overholdt kontrakten men hadde skibet dårlig vare. Avskiberne anla så sak mot banken.

A/S Romsdalske veksell- og landmandsbank var imidlertid i mars 1923 satt under offentlig administrasjon. Efter at handelsrettens dom var falt i juli 1923 henvendte det amerikanske firmas advokat sig til finansdepartementet med anmodning om at det tilkjente beløp ved de norske myndigheters foranledning måtte bli utbetalt hans klient, eller sikkerhet stillet for beløpet såfremt den annen part måtte appellere. Finansdepartementet meddelte imidlertid at der ikke var lovlig adgang hertil. Saken blev appellert til Høiesterett og denne avgav sin kjennelse i juni 1925. Banken blev frifunnet og det amerikanske firma dømt til å betale banken ca. kr. 53 000,00 med renter. Der var dissens, det var med 6 mot 1 stemme.

Det amerikanske firma som fant at Høiesteretts avgjørelse var urettferdig, henvendte sig til en kjent politiker, senator Moses fra New Hampshire, som satte alt mulig i bevegelse for å skaffe firmaet opreisning. Senator Moses søkte, lenge med held, å stanse behandlingen i senatet av flere saker som angikk bevilgning av erstatningen til norske borgere, men som ikke hadde nogen forbindelse med Jones-saken. Efter hvad der i det amerikanske utenriksdepartement blev meddelt sendemann Bryn skulde hr. Moses også ha latt sig forlyde med at sålenge han var i Senatet skulde intet norsk erstatningskrav bli vedtatt der, og at han ved given leilighet vilde offentlig henlede den amerikanske handelsstands oppmerksomhet på hvad den risikerte ved eksport av varer til Norge.

I januar 1926 tok også det amerikanske

utenriksdepartement saken op og antydet bl.a. at der av politiske hensyn, hensynet til forholdet mellem de to land, burde kunne bringes istand en ordning av saken uten at man gikk inn på dens juridiske sider. State department antydet i denne forbindelse at der forelå ting som tydet på at den norske regjering var innblandet i saken. Utenriksdepartementet underrettet legasjonen om at det ikke kunde se at der fantes noget grunnlag for å komme til en mindelig ordning i saken, da den foreliggende høiesterettsdom måtte forlanges respektert uavkortet. Departementet tilføiet at det anså det for utilbørlig at den tapende part i en rettssak ved politisk innflytelse skulde søke å øve press for å opnå hvad han ikke kunde opnå ved domstolenes hjelp.

Efterat legasjonen i Washington hadde underrettet State department om den norske regjerings stilling til saken, antydet den assisterende utenriksminister overfor sendemann Bryn at hvis Norge ikke fant å kunne imøtekomme Amerika med hensyn til denne sak, vilde dette kunne ha den følge at reklamasjonssaker som Norge for fremtiden måtte presentere overfor den amerikanske regjering, forblev liggende i en eller annen skuff i State department.

Jeg kan nevne, at det sies, at den Moses virkelig har ført sin trusel igjennem, og det er ganske sikkert, for vi hadde en Bergens-reder som hadde en stor erstatningssak der, og det lykkedes kun å få denne gjennom i senatet ved at de benyttet en dag, hvor Moses var fraværende, til å få den gjennom. Senatets utenriksutvalg i Amerika har en makt som vi ikke gjør oss nogen anelse om her. Det er praktisk talt avgjørende i politiske spørsmål.

State department har derefter gjort forestillinger i anledningen gjennom den amerikanske sendemann i Oslo. Denne overleverte utenriksdepartementet i juni 1926 et memorandum, hvori bl.a. fremheves at det amerikanske firma har lidt et tap på dollar 117 875,00 plus renter, tilsammen ca. dollar 153 000,00. State department ønsket ikke å gi det utseende av å ville dra i tvil en kjennelse av en så høi og æret domstol som den norske Høiesterett, men det synes som om Jones-saken fra et billighetssynspunkt frembyr en passende anledning for den norske regjering til å utøve sin diskresjonære myndighet ved å bøte på det tap Jones har lidt. Memorandumet inneholder dessuten endel misvisende uttalelser angående den norske regjerings stilling til saken.

Saken blev av Utenriksdepartementet atter forelagt bl.a. Justisdepartementet, som på det kraftigste tok tilorde mot at saken atter blev optatt til behandling, idet Justisdepartementet anførte at Høiesteretts dom ikke var et feilgrep, at de lovregler på grunnlag av hvilke dommen var avsagt ikke er urimelige og at de i ethvertfall i det foreliggende tilfelle ikke har virket ubillig.

Efterat saken derpå var blitt behandlet i regjeringskonferanse, blev den amerikanske sendemann i Oslo i oktober 1926 underrettet om at regjeringen efter nøie prøvelse av saken var kommet til det resultat at saken i og med Høiesteretts dom er op- og avgjort og at regjeringen derfor ikke så sig istand til å treffe nogen yderligere forføining i saken.

Efterat der i disse dager på vegne av den norske regjering er søkt optatt forhandlinger i Washington angående den såkaldte Hannevig-sak, er det blitt øiensynlig at Jones-sakens forkjempere

har øvet et overmåde sterkt press på State Department for å forebygge at nogen norsk erstatningssak blev optatt til behandling medmindre George R. Jones & Co. fikk erstatning for sitt tap. Der foreligger nu telegrafisk beskjed fra legasjonen i Washington om at den assisterende utenriksminister den 14. ds. innkalte sendemann Gade, der forhandler om Hannevig-saken, og meddelte ham rett ut at De forenede stater ikke vilde skride til forhandling om noget krav fra norsk side medmindre Norge gikk med på ny behandling av Jones-saken på billighetsgrunnlag.

Legasjonen tilføier at State Departments stilling ikke har noget å gjøre med Hannevig-saken, men er uten tvil å tilskrive politiske hensyn. Senator Moses blev ifjor gjenvalgt til senatet og hans innflytelse i Senatets utenrikskomite skal for nærværende være av betydning for administrasjonen. Det fremgår ytterligere at den amerikanske sendemann i Oslo vil bli instruert om å gjøre nye forestillinger overfor Utenriksdepartementet angående Jones-saken.

Efter Swensons uttalelse skal Moses være en mann med stor innflytelse i Senatet. Minister Swenson, som jeg tror vi i Norge kan være takknemlig for at vi har som sendemann her, ser godt de norske interesser, og han har gjentagne ganger sagt til mig, at han håper for Norges egen skyld, at vi engang må få denne sak ut av verden; på hvilken måte det enn kan skje, så må vi få den ut av verden. Jeg tror ikke, man skal mistenke en mann som har vært så mange år i Norge og hvis norske sinnelag er vel kjent her, for, at han optrer ensidig for sitt lands interesse.

Vi har jo fått et P.M. fra dr. Castberg om denne sak. Han mener, at denne sak her behøver vi ikke å være engstelige for. Han sier, at da vi har en traktat med Amerika om forliksnevnd kan vi tilby, at dette krav går inn for denne forliksnevnd. Dette er da under overveielse, idet den amerikanske sendemann forleden dag har overrakt en ny note og vårt svar til den er utferdiget; men jeg vil forelegge den først i utenrikskomiteen. Jeg har nevnt den her, fordi jeg har et levende inntrykk av - jeg var jo fra først av tilbøielig til å blåse litt til denne sak i regjeringen; - men efter konferanser i sommer har jeg et inntrykk av, at denne sak er meget farligere for oss enn den burde være. Høiesterettsdommen er selvfølgelig korrekt; men efter min mening gjorde den amerikanske kutyme, en kutyme som innsneg sig under verdenskrigen, med den såkaldte ugjenkaldelige garanti - eller ugjenkaldelig rembours, - at selgeren hadde et fullstendig tak på kjøperen. Han kunde for den saks skyld sende bare tomme kasser til kjøperen - kjøperen var nødt til å anlegge sak mot ham i hans eget land. Han kunde ikke legge beslag på pengene. Det er det som formodentlig spiller inn her, uaktet Høiesterett selvfølgelig også har tatt den side i betraktning og at garantien efter norsk rett ikke er så avgjort forpliktende som opfatningen derover synes å være.

Jeg nevner det her, da jeg tror det er det som denne mr. Jones har bygget sin agitasjon på derover. For ellers er det ganske uforklarlig at han har kunnet få såmange mennesker interessert for denne sak som han har fått. Det er jo med respekt å si en fillesak, uaktet beløpet i og for sig er stort. Som minister Swenson sa til mig - jeg skal gjenta det her - er saken jo igrunnen altfor ubetydelig til at den skal stå der som en hindring for det gode forhold mellem oss. Vi har med vår skibsfart såmange interesser

av forholdet til Amerika, vi har jo der stadige claims på Amerika og han bad mig derfor endelig forsøke å få bragt denne sak ut av verden. Han antydet at vi kunde by denne mann halvparten av handelsrettsdommen, \$ 50 000, og dermed være kvitt. Hertil sa jeg at Stortinget kom ikke til å bevilge nogen \$ 50 000 til mr. Jones. Men saken må, tror jeg, ut av verden, selv om det er en fillesak. Det promemoria fra Castberg mener jeg det ikke er nødvendig å lese op. Det går ut på at vi ikke skal være engstelige for en forliksmegling.

Vi fører også for tiden forhandlinger med forskjellige land angående beskattning av skibsfarten. Således arbeider vi med spørsmålet om å søke sluttet overenskomster med de britiske Dominions og øvrige deler av Det britiske rike om gjensidig fritagelse for beskatning av skibsfarten i likhet med den konvensjon som blev sluttet med Storbritannia den 18. desember 1924, men som bare omfatter selve Storbritannia samt Nord-Irland. Etterat det britiske utenriksministerium på foranledning av en henvendelse fra den svenske legasjon i London hadde tilbudt sin mellemkomst til opnåelse av en ordning med de forskjellige selvstyrende deler av Det britiske rike på det heromhandlede område, instruerte departementet efter samråd med handelsdepartementet og Norges rederforbund legasjonen i London om - eventuelt i forening med lignende henvendelse fra de andre derværende skandinaviske legasjoner - å rette en henvendelse til det britiske utenriksministerium i saken. Den norske legasjons note blev avgitt den 23. oktober 1926. Lignende henvendelser blev gjort av den svenske, finske, og danske legasjon i noter av henholdsvis 12. og 14. oktober, samt 6. november f.å. Det britiske utenriksministerium har den 28. oktober f.å. erkjent mottagelsen av vår legasjons note og meddelt at det har satt sig i forbindelse med vedkommende regjeringer.

Der er også optatt forhandlinger med Det Tyske Rike om avsluttelse av en avtale om gjensidig skattefritagelse for skibsfarten. Med hensyn til skibsfarten skal jeg med en gang nevne, at også der har vi med Amerika en ganske slem sak, nemlig angående Amerikalinjen, som de vil skattlegge for den fortjeneste som den har hatt i årene 1917-1921. Det dreier sig om veldige beløp, og vi kan ennu ikke si noget om resultatet av det.

I Kina vet man jo, at det for tiden er røre, og vi har fra vår legasjon i Peking fått beskjed om, at den derværende britiske legasjon hadde tilstillet de øvrige legasjoner et lengere memorandum, som man vil ha lest om i avisene. Vi har gått med på, og vi har gitt vår sendemann instruks om, at vi skal slutte oss til det tilbud om opkrevning av en tilleggstoll på 2 1/2 pct. og op til 5 pct. for luksusvarer. Men forøvrig har man ikke gitt sin tilslutning til hele det britiske memorandum, som visstnok nu forøvrig er endel forandret.

Så har vi en sak som er under behandling i departementene, som vi senest idag har behandlet og som omhandler den såkalte pelagiske hvalfangst.

Den norske hvalfangerforening rettet i juli 1926 en henvendelse til regjeringen med forslag om at der skulde gis en lov som gjorde det mulig for norske myndigheter å gripe regulerende inn overfor nordmenns deltagelse i hvalfangst i internasjonale farvann. Grunnen til denne henvendelse var den frykt, som i den senere tid i forskjellige land hadde kommet til orde for at verdens

hvalbestand i lengden ikke vilde tåle den sterke beskatning, som særlig var en følge av den såkalte pelagiske hvalfangst, der har utviklet sig i den siste tid og som foregår i åpent hav og uten konsesjon eller licens fra noget hold. Visse norske hvalfangstinteresserte frykter endog for at de nuværende konsesjoner i Storbritannia til nordmenns hvalfangst fra britisk territorium i fremtiden kan bli gjort avhengig av den norske regjeringens medvirkning til den pelagiske hvalfangsts ophør.

Det er en ganske lang historie, men jeg skal ikke komme så meget inn på den. Jeg kan bare si at vår sendemann i London, Vogt, har vært hjemme, og det har vært holdt møter med ham i departementet og sist idag. Forleden dag hadde vi her møte med den forsterkede utenrikskomite, hvor ministeren var tilstede, og idag hadde vi møte med hvalkomiteen. Vi er blitt enige om at minister Vogt skal opta dette samtalemessig med den engelske regjering for å få bragt på det rene hvad det er man egentlig tilsikter, idet vi mener, at de konsesjoner, som nordmennene har dernede, i ethvert tilfelle bør fornyes, inntil man kan få resultatene fra den videnskapelige ekspedisjon, som blev utrustet, og som vil foreligge kanskje om et par år. Innen den tid i det hele å opta spørsmålet om et forbud eller en begrensning av den pelagiske hvalfangst anser vi mindre heldig. Vi vil da naturligvis bli holdt underrettet om dette og vil da i samarbeide med de interesserte ta oss av saken på den efter vår mening heldigste måte. Det er jo en vanskelig sak, forsåvidt som det her står interesse mot interesse. Vi kan si det står norske interesser mot andre norske interesser, og der står britiske interesser mot norske interesser. Så det er en ømtålig sak, og den må behandles med forsiktighet. Men jeg tror jeg tør si at den ligger i gode hender hos vår sendemann i London.

Ja, det var forskjellige andre ting, men dem kan vi komme tilbake til senere, for de berører saker, som Stortinget kommer til å beskjefte sig med.²

Presidenten: Presidenten går ut fra at stats- og utenriksministeren vil være enig i at man i år som tidligere år lar redegjørelsen trykke som hemmelig dokument og sende om til Stortingets medlemmer, og presidenten vil foreslå det. - Ingen har uttalt sig derimot, og det betraktes da som bifalt. - Presidenten tør spørre om nogen forlanger ordet i anledning av stats- og utenriksministerens redegjørelse.

Mellbye: Det var kun et spørsmål. I den del av denne interessante og uttømmende redegjørelse som jeg har hørt - jeg kom desværre, fordi jeg hadde tatt feil av klokkeslettet, litt sent - talte statsministeren også om vår uelastiske tolltariff. Og det er ganske sant, den er uelastisk. Den har kun en minimaltariff og en maksimaltariff. Og maksimaltariffen er en kamptariff som kun brukes i tilfelle av tollkrig, hvad jo også utenriksministeren gjorde opmerksom på. Men jeg syntes det fremgikk av hans uttalelser at han muligens mente det kunde være heldig i forhandlingene med fremmede land om handelstraktater å ha også en forhandlingstariff eller ialfall visse forhandlingssatser. Og det kunde være av interesse for vårt arbeide i tollkomiteen å høre, om det var statsministerens opfatning.

---

² Hit gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

Anderssen-Rysst: Det er jo vedtatt, at stats- og utenriksministerens redegjørelse skal trykkes og sendes til utenrikskomiteen, og man får da anledning til senere å komme tilbake til den. Ifjor blev det også gjort, men behandlingen her i Stortinget kom først flere måneder etterat statsministeren hadde holdt sitt foredrag her. Jeg vil derfor benytte anledningen til å fremkomme med et par bemerkninger nu, hvis der er anledning.

Utenriksministeren talte først om de bestrebelser, han som utenriksminister hadde gjort for å få praktiske forhandlinger, så å si, ved selve næringsdriftens menn, med Danmark om åpning av flere havne på Vestgrønland. Såvidt jeg vet, kom det forslag oprindeligg fra de interesserte kretse selv, idet det var Ålesunds Skipperforening, som mente, man måtte søke å komme til en ordning ad den vei, og både den tidligere og den nuværende utenriksminister var enig heri. Man hadde ventet, at vi skulde være kommet noget lenger med dette, enn det viser sig å være tilfelle. Men jeg vil henstille til utenriksministeren fremdeles å ha sin oppmerksomhet henvendt på den sak, for det er et overmåde viktig spørsmål, det i virkeligheten gjelder. Den havn, som blev åpnet ifjor, Ravn Storø, viste sig å være en stor skuffelse. Den lå på et slikt sted, omgitt av slike naturforhold - det var således en stor isbre, som gikk i vannet der - at den ikke kunde benyttes av våre folk og hadde forsåvidt kun en periferisk interesse, som det var særlig Godthåb-distriktet, som utenriksministeren sa, vi ønsket å få åpnet havn i. Man bør ikke legge for megen vekt på, at den aktuelle interesse for disse spørsmål kanskje kan synes noget svakere for øieblikket; der blir vel i år ikke så stor utrustning til Grønland, men det henger sammen med hele den misere, fiskeribedriften befinner sig i. Men nogen utrustning blir der, og nettop fordi de økonomiske forhold er så trykkende, som de er, har det betydning, at man kan få noget gunstigere forhold å arbeide under, enn man nu har. Dette spørsmål har således stor betydning for utviklingen av hele vår næringsdrift på Vestgrønland, og det er derfor, jeg vil nevne det her. Man følger spørsmålet hos oss med den største oppmerksomhet, og jeg vil gjerne benytte anledningen til å si, at jeg har fått en hel del underhåndsforespørsler i høst om, hvordan det gikk med denne sak. Man mener, der må gjøres noget, forat vi videre skal kunne utvikle mulighetene på Vestgrønland.

Så kom utenriksministeren inn på forhandlingene med Island. Jeg hadde opriktig talt ventet mig, at vi skulde være kommet til et mere positivt resultat på det område, enn det viser sig, at vi har gjort. Det var jo ikke så godt å gjøre sig op en mening om det bare på grunnlag av det foredrag, utenriksministeren her holdt, men jeg gjorde mig op den mening om det, at vi i virkeligheten ikke har opnådd nogen ting. Utenriksministeren sa, at islendingene nu stillet sig noget rimeligere i det hele. Ja, det vet vi fra før, at så snart som det her i Norge slites i båndene - og det er nogen vonde bånd, som binder oss derborte på Island - når vi sliter i båndene her hjemme, da begynner islendingene øieblikkelig å moderere sig noget, fordi de vil, at vi skal la saken bero. Det blev også gjort denne gang. Våre folk, som kom tilbake fra Island i høst, sa, at man på Island hadde lagt megen merke til den behandling, denne sak har fått i Stortinget her, og den tilslutning, som kravet om en revisjon hadde fått fra de forskjellige hold og fremtredende hold i Stortinget, og der blev

så å si med engang en noget lempeligere opptreden anvendt fra de islandske myndigheters side; man var engstelig for, at Norge nu skulde komme med krav her. Islendingene visste jo meget vel, at det psykologiske øieblikk for handling fra vår side var gunstig, for de gjennomgikk derborte en stor erhvervskrise. Hvis vi brukte de lovlige midler, vi hadde til rådighet, skulde vi nu kunne opnå å få en ordening, som kunde vare for fremtiden, og som kunde begunstige vår næringsdrift derborte. Også den lider under de vanskelige forhold nu, så det er en fremtredende oppgave for de norske statsmyndigheter å sørge for, at vi får bedre forhold å arbeide under, enn vi har. Vi hadde ifjor, i 1926, så å si et psykologisk øieblikk i denne sak å handle i, som jeg er bange for ikke blev benyttet, som det skulde. Jeg vet ikke om det var meningen - jeg tror ikke det blev klart nok uttrykt, eller kanskje det var mig som ikke oppfattet det riktig - jeg vet ikke om det var meningen å fortsette med disse forhandlinger. Det er kanskje ikke så gunstig nu lenger som det var. Men der er allikevel grunn til å være opmerksom på forholdet, for hvis vi nu slipper denne sak, som blev reist her i Stortinget efter en enstemmig opinion fra de interesserte kretser, fra dem av våre folk som arbeider der borte ved de islandske farvanne, hvis vi slipper denne sak så er jeg bange for at det vil utlegges av den annen part som en svakhet, som vil bli utnyttet, og islendingene vil gjøre et nytt fremstøt for å få oss bort fra disse farvanne. Det vil iallfall svekke og undergrave vår stilling yderligere, og derfor er spørsmålet så betydningsfullt som det er. Det er mulig at den behandling som saken har fått, og de negative - iallfall lite positive - resultater som er opnådd, også tildels skyldes vår representasjon på Island. Jeg vil ikke undlate å si det her, for det er en utbredt mening i fiskeriinteresserte kretser, at vår representasjon på Island ikke er så sterk som den burde være. Jeg skal ikke komme nærmere inn på dette, men jeg forbeholder mig å komme tilbake til spørsmålet siden, når jeg nærmere kan få gransket innholdet av utenriksministerens redegjørelse på dette punkt. Jeg er ganske enig med utenriksministeren i at den islandske monopollov ikke var nogen fare for oss. Tvertimot, hvis Island hadde satt denne lov ut i livet, vilde det ha vært en fordel for norsk næringsliv.

Utenriksministeren omtalte også en annen sak, og jeg konstaterte med glede at den nu var kommet så langt at den blev omtalt her i Stortinget; det var den berømte og beryktede tøndetollsak. Jeg bruker med vilje de uttrykk der, for det er en sak som har gått fra Herodes til Pilatus, d.v.s. mellom Handelsdepartementet og Utenriksdepartementet i 8-9 år, og den nærmer sig noget av en administrativ skandale, hele saken. Og nu skulde altså resultatet av alle vidervedigheter bli det, at vi skulde bli stående ved en erstatning på 60.000 kroner til fordeling mellom en masse interesserte. Det er ganske riktig som utenriksministeren sa, at det vil ikke bli noget synderlig å snakke om på hver av dem, og det er helt riktig som utenriksministeren sa at saken har vakt megen utilfredshet - jeg tror det var det uttrykk han benyttet - i fiskerikretser. Det kan jeg bevidne. Jeg har førstehånds kjennskap til denne sak, og jeg forstår ikke at man ikke nu, når så lang tid var gått allikevel, heller valgte den utvei å gå til voldgift fremfor å la sig avspise med en sådan - jeg hadde nær sagt latterlig liten sum

som i dette tilfelle. Jeg forbeholder mig også å komme tilbake til det spørsmål siden.

Hvad dernæst det tredje spørsmål angår, som jeg vil få lov til å nevne, handelstraktaten med Polen, er det også riktig, at denne traktat er ugunstig mottatt av visse kretser i vårt folk, og særlig fra fiskerienes side. Man hadde ventet at man skulde opnådd mer for fiskeriene der, men den forklaring som statsministeren gav på dette og på traktaten i det hele tatt, gjør at jeg for mitt vedkommende ikke nærmere vil omtale dette nu, idet jeg går ut fra at denne sak ikke blir koblet sammen med andre traktater, men kommer som spesiell sak til utenrikskomiteen. Jeg tror den er så betydningsfull at den fortjener det. Når det nu som utenriksministeren sa, er meningen at forhandlinger om spesielle punkter skal følge traktatens avslutning, og det er så at hermetikkfabrikantene er samlet til møte nu nettop for å få fart i forhandlingene for hermetikkproduksjonens vedkommende, vil jeg benytte anledningen til å rette en innstendig henstilling til statsministeren om at han benytter samme anledning til å få en annen ordning med hensyn til tollsatsene for salt sild. Det er nettop nu dette store sildefiske pågår, og det er sørgelig å konstatere hvor vanskelige forholdene utad er for avsetning av denne sild. Det er begynt å bli mer og mer et spørsmål om nye markeder, det hele. Alle må innrømme, at uten markeder kommer vi ingen vei. Hvis vi ikke får nye markeder, må vi nedlegge denne bedrift. Det er derfor et kardinalpunkt i hele affæren at vi benytter anledningen til å få gunstigere vilkår. Det polske marked skulde være fortrinlig egnet for avsetning av vår saltsildproduksjon, men polakkene har prohibitive tollsatser. Det kan ikke nytte for oss, når satsen for en tønne saltsild - storsild eller vårsild - skal være den samme som for den skotske matjes. Våre produkter blir utestengt. Det er markedene vi nu må søke å åpne for våre produkter; det er der redningen ligger. Jeg vil i samme forbindelse, idet jeg sier jeg vil få lov til å komme tilbake til denne sak når den foreligger som spesiell sak i komiteen, uttale min glede over de forhandlinger som føres med Grekenland om en handelstraktat. Det er en helt antikveret historie, den traktat vi har med Grekenland. Hvis jeg hadde tenkt mig muligheten av at det var nevnt i utenriksministerens redegjørelse, vilde jeg ha tatt med en korrespondanse som jeg har fått fra fremstående forretningshold, som viser hvor horribel traktaten er. Det der særlig kreves av vår utenrikspolitikk, er at vi får gunstige avsetningsforhold for våre produkter, og for våre fiskeriprodukters vedkommende nettop på de kanter, Øst- og Mellemeuropa og Balkanstatene.

Presidenten: Jeg vil henstille til representantene ikke å komme inn på nogen bredere debatt idag, da jo redegjørelsen vil bli trykt og omdelt, og jeg vil be at representantene vesentlig innskrenker sig til å stille spørsmål til utenriksministeren, som eventuelt kunde supplere den meddelelse som er gitt.

Statsminister Lykke: Den ærede representant hr. Mellbye spurte mig, om jeg vilde foretrekke en mere gradert tolltariff. Jeg er ikke sikker på det, det er et meget vanskelig spørsmål å svare på på stående fot. Vi har i anledning av tolltariffkommisjonens arbeide med denne sak innhentet en hel del

utredninger angående de forskjellige tollsystemer, som vi efterhvert har oversendt komiteen. Jeg har ikke tatt noen stilling til dem, men jeg tror det hadde vært riktig om vi hadde innført den skikk hos os - tidligere hadde vi såkalt maksimal- og minimaltariff - at den maksimale tariff automatisk virket overfor et land såsnart vi ikke hadde noen handelstraktat med det, således at det ikke blev nogen direkte krigserklæring overfor et enkelt land, og således at alle visste hvad de hadde å rette sig efter. Det vilde være det, som efter min mening vilde ha tilfredsstillt os, uten at vi hadde behøvet å lage en altfor komplisert tolltariff, men det har vi desværre ikke slått inn på. Vi er en fredelig nasjon, og hvis vi går til noget sådant så vil det bli besvart på samme måte. Vi må da beregne hvilken interesse vi har i vedkommende land, og hvilke interesser vedkommende land har hos os. Det har hendt før f.eks. med hensyn til et land, hvor vi virkelig var inne på om vi skulde gjennomføre denne straffetariff, at det viste sig at vi hadde interesse av å få visse artikler fra dette land uten tollforhøielse, det var visse råstoffer vi trengte. Det er således et nokså komplisert spørsmål, og hvis det hadde vært faste regler der, hadde det vært lettere.

Overfor representanten hr. Anderssen-Rysst skal jeg bare si, at det første spørsmål, - hvem der tok initiativet til dette møte i Kjøbenhavn som skal komme istand - det er for mig det samme. Hovedsaken er at jeg, da jeg hadde min første samtale med vedkommende, som kom herved fra Ålesund og som jeg fik et godt inntrykk av, straks var enig i at jeg skulde ta op en sådan forhandling med den danske sendemann her om et møte i Kjøbenhavn. Det er godt mulig at initiativet kom fra ham.

Jeg er ikke sikker på om hr. Anderssen-Rysst skulde ha rett i dette, at vi skulde ha gjort et positivt fremstøt overfor Island ifjor. Det er mulig at Island er blit imponert over den diskusjon vi hadde her i Stortinget, - jeg vil ikke spørre om årsaken, men jeg konstaterer den virkning at det i siste år har vært en annen behandling av vore fiskere, enn det har vært før, og vi får da se om dette ikke også vil vare. Vi går ut fra at dette frende folk vil behandle os pent, og det kan godt være at vi kunde ta en diskusjon om saken for åpne dører, og at det da kanskje vil fortsette fremover. Det kan hende det er den riktige fremgangsmåte overfor Island.

Med det var en annen ting hr. Anderssen-Rysst sa, som jeg må få lov til å få nærmere rede på. Jeg forstod hr. Anderssen-Rysst sådan at han gik ut fra, at traktaten med Polen vilde komme op til diskusjon her, før den blir ratificert. Det vilde jo være mot reglene nu, det har ikke vært meningen å fremlegge den for Stortinget før den blir ratificert, og derfor har jeg git en såvidt utførlig meddelelse om den. Hvis det er et ønske fra Stortingets side, har jeg intet imot å forelegge den, men jeg hadde ikke tenkt mig det, så jeg vilde gjerne vite om det virkelig er Stortingets ønske å få sig denne traktat forelagt. Det vilde naturligvis føre til en lang diskusjon, jeg tror at denne sak nu er i en forholdsvis god gjenge, og jeg håper at vi nu på møtet med hermetikkfabrikantenes utsendinger også kan få overbevist dem om, at den fremgangslinje, hvorefter denne sak nu engang er ført, er den rette. Jeg vil opplyse at der mellem de to departementer, handelsdepartementet og utenriksdepartementet, er en viss trang til å skylde på hverandre med hensyn til denne situasjon med den

polske traktat; men jeg vil si at den eneste som har skylden her, det er Polen, som hadde krevet av vore forhandlere, at vi skulde kjøpe korn av dem. Men da Polen ikke hadde noget korn å selge, sa de: Nei, værsgod, da får Norge heller ingen innrømmelse for sild og sardiner. Det var en adferd som efter min mening var ganske uanstendig, det sier jeg her for lukkede dører, og ingen norsk myndighet, hverken handelsdepartementet eller utenriksdepartementet har skylden for dette. Men hvis det er Stortingets ønske å få sig dette spørsmål forelagt, hvorvidt regjeringen skal ratificere den polske traktat, så har jeg for mit vedkommende intet imot det, men det vilde som sagt være en ny fremgangsmåte, og det vilde lede til en diskusjon, som kanskje ikke vilde være så helt vellykket.

Presidenten: Presidenten vil finne det lite formålstjenlig uten varsel å diskutere det spørsmål her i Stortinget, om traktaten skal forelegges det, men presidenten vil henstille til statsministeren å foranledige avholdt møte i den utvidede utenrikskomite, så medlemmene kan få adgang til å se traktaten og gjøre sig op et skjønn angående det spørsmål.

Statsminister Lykke: Det har været min mening, at så snart jeg hadde hat dette møte med hermetikkfabrikantenes utsendinger, skulde jeg forelegge traktaten for den utvidede utenrikskomite, og der kan man jo se på spørsmålet. Med hensyn til silden, som hr. Anderssen-Rysst var inne på, så er det nettop de to artikler, silden og sardinene, vi arbeider med fremdeles.

Norem: Jeg har ingenting imot den fremgangsmåte som presidenten nu foreslår med hensyn til den polske traktat. Jeg tror, at i en eller annen form bør spørsmålet drøftes i Stortinget eller i den utvidede utenrikskomite, så man der får en meddelelse om saken. Forøvrig skal jeg ikke komme inn på denne traktat, og hvordan den nu er. Der skal jo føres fortsatte forhandlinger. Men jeg forlangte ordet nærmest i anledning av de bemerkninger som kom fra hr. Mellbye, idet jeg mener at denne traktat og de traktatforhandlinger, som der har pågått i forholdsvis lang tid, påny har vist at vi bør feste oppmerksomheten ved vor tolltariff, at den også har en side utad, og at tolltariffen ikke bare er et spørsmål om beskyttelse av norsk arbeidsliv og produksjon og vore fiskale interesser, men den kan også benyttes som et kampfremiddel utad. Det er ikke tvil om, at sådan som forholdene er, må man prutte sig frem for å opnå noget utad, og da må tolltariffen til en viss grad innrettes derefter. Jeg vil derfor støtte den tanke som hr. Mellbye var inne på, at der blir et intimere samarbeide nettop på dette punkt, og at det ikke minst blir nu, når vi skal få tolltariffen til ny behandling. Vi må mere og mere feste oppmerksomheten ved at vi skal ut med våre varer og at de mange som stenger veien, kun vil åpne igjen når vi har noget å by dem. Erfaringene både fra de siste forhandlinger med Tyskland og ikke minst nu fra Polen viser, at har vi intet å by, så får vi heller intet. Og så står vi der. Vi ligger som forholdet nu er med åpne dører og gir mestbegunstigelse, enten de byr oss noget eller ei. Jeg tror at det spørsmål bør vies større oppmerksomhet, og at vi kanskje også bør få organer som i større grad er innstillet på å vareta disse interesser enn de vi hittil har hatt.

Anderssen-Rysst: Jeg nevnte ikke det initiativ som først forelå i denne Vest-Grønlandssak, om jeg må bruke det uttrykk, for på nogen måte å stille statsministerens fortjeneste i denne sak i skyggen. Selvfølgelig ikke. Jeg vil få lov til å uttale min anerkjennelse av den interesse som statsministeren den hele tid, så lenge han har vært utenriksminister, har vist denne sak.

Med hensyn til hvad han uttalte om den behandling som Islands-spørsmålet hadde fått her i Stortinget ifjor, vil jeg bare si, at man må legge vekt på at samtlige partiførere her i Stortinget uttalte sig som de gjorde den gang. Da er det en nokså betydningsfull affære. Jeg kan ikke komme til noget annet.

Med hensyn til Polen og den polske traktat tiltrer jeg helt ut presidentens forutsetning i så henseende.

Debatten var dermed avsluttet.

Efter forslag av presidenten besluttedes enstemmig:
Det førte ordskifte blir ikke å offentliggjøre.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 18.50.